

POSTANOWIENIE

19 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 19 lipca 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P. S.

przeciwko Bankowi S.A. w W.

o zapłatę i ustalenie,

na skutek skargi kasacyjnej Banku S.A. w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 27 czerwca 2023 r., I ACa 2139/22,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2) zasądza od Banku S.A. w W. na rzecz P. S. kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia pozwanej do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 27 czerwca 2023 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w sprawie z powództwa P.S. przeciwko Bankowi S.A. w W. o zapłatę i ustalenie, na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 20 września 2022 r. oddalił apelację pozwanej (pkt I) oraz zasądził

od pozwanej na rzecz powoda kwotę 8100 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu II instancji, zaskarżając go w całości oraz wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym według norm prawem przewidzianym.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana powołała się na:

1) potrzebę wykładni pojęcia interesu prawnego zawartego w art. 189 k.p.c. w kontekście żądania ustalenia nieważności umowy kredytu indeksowanego do waluty CHF, w przypadku, gdy kredytobiorcy przysługuje dalej idące roszczenie o zapłatę,

2) potrzebę wykładni pojęcia „postanowienie” zawartego w art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w kontekście sporów sądowych dotyczących kredytów indeksowanych do waluty CHF i związanego z tym pojęcia zakresu ewentualnej abuzywności postanowień dotyczących indeksacji,

3) potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 2488; dalej jako: „pr. bank.”) w kontekście wątpliwości pojawiających się w rozstrzygnięciach sądów dotyczących roszczeń wywodzonych z kredytów indeksowanych do CHF co do charakteru postanowień określających mechanizm indeksacji kredytu do CHF,

4) art. 385² k.c. w kontekście zakresu obowiązku informacyjnego banku wobec konsumenta zaciągającego kredyt indeksowany do waluty CHF,

5) art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. w zw. z art. 58 § 1 k.c.

Powód złożył odpowiedź na skargę kasacyjną, w której wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania

kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłat skarbowych od udzielonych pełnomocnictw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Kwestie podniesione przez pozwaną w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania były już przedmiotem wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego.

Odnosząc się do pierwszej kwestii wskazanej przez pozwaną, należy wskazać, że w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości możliwość wytaczania powództwa na podstawie art. 189 k.p.c. w sprawach dotyczących tzw. kredytów frankowych (postanowienia SN: z 29 marca 2024 r., I CSK 2961/23; z 29 lutego 2024 r., I CSK 1188/23).

W orzecznictwie przyjmuje się, że interes prawny należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej jego wykładni, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę. Jeżeli strona procesu cywilnego zamierza uzyskać stabilne rozstrzygnięcie co do istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego będącego podstawą żądania zasądzenia świadczenia, co może dotyczyć zwłaszcza sytuacji, w których ze stosunku tego wynika większa liczba roszczeń lub jego ocena może mieć znaczenie dla wyniku innych postępowań sądowych między tymi samymi stronami, może - zgodnie z zasadą dyspozycyjności - żądać ustalenia prawa lub stosunku prawnego. Ocena tego żądania znajdzie wówczas wyraz w sentencji i - w razie uprawomocnienia się wyroku - będzie korzystać z prawomocności materialnej na zasadach ogólnych (postanowienie SN z 15 lutego 2024 r., I CSK 6019/22). W sytuacji umowy kredytu, która generuje długoterminowy stosunek prawny, prawomocny wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego, w przeciwieństwie do prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zapłatę, będzie rozstrzygał kwestię świadczeń przyszłych (niezapłaconych rat) i czynił sytuację kredytobiorcy w tym zakresie jasną. Ponadto, prawomocny wyrok

uwzględniający wyłącznie powództwo o zapłatę, nawet przy przesłankowym ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu, może być niewystarczający np. do wykreślenia hipoteki zabezpieczającej spłatę kredytu.

Odnosząc się do kolejnej kwestii wskazanej przez pozwaną, Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem przyjmuje się, że z art. 385¹ zd. 1 k.c. wynika, że przedmiotem oceny jest postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15; postanowienie SN z 8 lipca 2022 r., I CSK 2912/22), a jej punktem odniesienia – sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta.

W kontekście zakresu abuzywności warto również podkreślić, że w wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, ECLI:EU:C:2021:341, TSUE podkreślił, że art. 6 i [7](#) dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. z 1993 r., L 95, s. 29; dalej jako „dyrektywa 93/13”) stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty. Kwestie były również przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (wyroki SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, II CSKP 405/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; uchwała SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22).

Ponadto, w orzecnictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że postanowienia umowy (regulaminu) określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyrok SN z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Abuzywność umów kredytów indeksowanych i denominowanych w walucie obcej (frankach szwajcarskich) nie wyczerpuje się przy tym w klauzulach kształtujących mechanizm indeksacji (zob. np. wyroki SN: z 4

kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Za takie uznawane są również postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klausule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy - konsumenta nieograniczonym ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriciuc i in., ECLI:EU:C:2017:703, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, ECLI:EU:C:2018:750, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, ECLI:EU:C:2019:207, pkt 48; z 3 października 2019 r., C- 260/18, Dziubak, ECLI:EU:C:2019:819, pkt 44, wyrok SN z 30 września 2020 r., I CSK 556/18).

Wyjaśniono też, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną.

Niezwykle istotne znaczenie w analizowanym zakresie ma również uchwała składu siedmiu sędziów SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej stosownie do treści art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 622), i jako taka wiąże inne składy Sądu Najwyższego.

Przedmiotowa uchwała stanowi:

1. w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.
2. w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

3. jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.
4. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.
5. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia.

Treść uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, potwierdza dominującą linię orzecniczą Sądu Najwyższego dotyczącą skutków zawarcia w umowie kredytu denominowanego lub indeksowanego do kursu obcej waluty postanowień abuzywnych dotyczących zasad ustalania tego kursu na potrzeby wykonania umowy kredytu.

Sąd Najwyższy w przywołanej wyżej uchwale nie pozostawił wątpliwości co do tego, że po wyeliminowaniu z umowy abuzywnego postanowienia dotyczącego zasad ustalania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub zwyczajów, a w sytuacji braku możliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

W dalszej kolejności należy podkreślić, że zgodnie z aktualnym orzecnictwem klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (postanowienie SN z 11 kwietnia 2024 r., I CSK 1347/23). Przyjmuje się także, że bez abuzywnych klauzul

przeliczeniowych (spreadowych) umowa kredytu indeksowanego nie może nadal obowiązywać, gdyż ich wyeliminowanie prowadzi do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR (postanowienie SN z 25 kwietnia 2024 r., I CSK 1583/23).

Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotych na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wywrzeć skutku (wyrok SN z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22). Właśnie dlatego w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadowej (wyroki SN: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Potwierdzeniem przywołanej linii orzeczniczej jest właśnie uchwała z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której Sąd Najwyższy przyjął, że po stwierdzeniu abuzywnego charakteru postanowienia dotyczącego ustalania sposobu określania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów lub zwyczajów, co w konsekwencji prowadzi do upadku całej umowy.

Odnosząc się do kolejnej kwestii wskazanej przez pozwaną w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy podkreślić, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, jakie przesłanki muszą być spełnione, aby można było przyjąć, iż konsument został należycie poinformowany o ryzyku walutowym związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej czy denominowanego w tej walucie (zob. np. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 28 lutego 2023 r., II CSKP 763/22). W tym kontekście Sąd Najwyższy zastrzegał m.in., że ogólne pouczenie konsumenta, iż wahania kursów waluty obcej, do której kredyt

jest denominowany/indeksowany wpłyną na wysokość salda kredytu oraz wysokość raty kapitałowo-odsetkowej wyrażonej w walucie krajowej, jest niewystarczające dla stwierdzenia, że bank udzielił kredytobiorcy konsumentowi wystarczającej informacji. Podkreślał też, że nawet przestrzeganie przez bank obowiązującego w dacie zawarcia umowy standardu wynikającego z rekomendacji S Komisji Nadzoru Bankowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie wydanej w 2006 r., nie wyklucza oceny, że bank nie udzielił konsumentowi należytej informacji, a ocena ta może przesądzać nietransparentność klauzuli ryzyka walutowego (zob. np. wyroki SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22, i tam przywoływane orzeczenia).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

w zw. z § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[ał]